

Частка 1

НАПЯРЭДАДНІ ВАЙНЫ

Другая сусветная вайна для многіх жыхароў Заходняй Беларусі пачалася задоўга да 1941 г., да Вялікай Айчыннай – яшчэ ў 1939 г., калі 1 верасня гітлераўская Германія напала на Польшчу. І змагацца з фашысцкімі захопнікамі нашым землякам як польскім грамадзянам давялося на розных франтах ад Нарвегіі да Афрыкі, ад Францыі да Савецкага Саюза. Мужнасць і гераізм нашых землякоў на Усходнім фронце ў гады Вялікай Айчыннай вайны дастойна ўшанаваны ў гістарычнай і мастацкай літаратуры, у кінафільмах і песнях, у музеях і мемарыяльных комплексах. А вось тых воінаў, хто ваяваў на Захадзе, доўгі час у Савецкім Саюзе не заўважалі, аб іх не было ні кніг, ні кінафільмаў. Тых беларусаў, хто ў гады Другой сусветнай вайны ваяваў на Заходнім фронце, акружала глухая сцяна замоўчвання. Пра іх забыліся, быццам іх і не было, і яны не лічыліся ў Савецкім Саюзе ветэранамі вайны.

Прайшлі дзясяткі гадоў, пакуль аб удзеле беларусаў у вайне на Заходнім фронце можна было даведацца праўду. Аб адным з іх хочацца ўспомніць на пачатку нарыса. У канцы 60-х гадоў мінулага стагоддзя ў родную вёску Лікоўку пасля трыццацігадовай адсутнасці вярнуўся з Англіі Драбскі Міхась. Вярнуўся як з іншага свету. І на самай справе – з іншага. Аб сваім знаходжанні за мяжой, у буржуазнай Англіі і іншых месцах, ён няшмат распавядаў і не толькі з-за неадукаванасці і негаваркога характару, але больш з-за таго, што такія размовы былі небяспечныя. За

Даніловіч Аляксандр, в. Бабіна

Хоха Канстанцін, в. Бабіна

тым, хто вярнуўся з «гнілога Захаду», пільна сачылі людзі «з чыстым сумленнем» у фуражках з сінімі аколышамі. Але з яго нешматслоўных адказаў землякі зразумелі, што трапіў ён у Англію не па сваёй волі і вельмі доўгім і кружным шляхам. Ён, як і дзясяткі мужыкоў з кожнай вёскі і тысячы з Заходняй Беларусі, летам 1939 г. польскім урадам быў пастаўлены пад ружжо, каб абараняць Польшчу ад нямецкай агрэсіі. Па сведчанні гісторыка Ігара Мельнікава, па ўсеагульнай мабілізацыі ў жніўні 1939 г. у Войска Польскае было прызвана каля 70 тысяч чалавек з Заходняй Беларусі.

Амаль з кожнай заходнебеларускай вёскі былі пакліканы па мабілізацыі ваеннаабавязаныя на абарону краіны ад захопніка. Парознаму склаліся шляхі нашых землякоў. Нават і невялікія паселішчы не былі абыдзены мабілізацыяй. Да прыкладу, невялікая, з дванаццаці хат лясная вёска Бабіна, што ў пяці кіламетрах ад Новай Руды, таксама адправіла ў войска сваіх жыхароў. Даніловіч

Аляксандр, 1915 года нараджэння (паходзіў з Берштаў), у верасні 1939 г. адбываў свой тэрмін вайсковай службы, у час вайны быў паранены пад Львовам і трапіў у палон да немцаў. Яго пераводзілі з лагера ў лагер, з якіх некалькі разоў уцякаў. З апошняга лагера пад Гамбургам вызвалілі англічане ў 1945 г. і перадалі савецкаму камандаванню. Пасля года знаходжання ў фільтрацыйным лагерах на тэрыторыі Украіны ён быў адпушчаны дамоў. А Хоха Канстанцін, 1920 г.н. служыўшы ў войску, загінуў у баях з немцамі ў 1939 г., і месца яго гібелі невядома.

На другім краі раёна з вёскі Кунцаўшчына былі мабілізаваныя Цыхун Канстанцін і Цыхун Апанас, удзельнічалі ў баях. Пасля паражэння польскай арміі Цыхуну Апанасу ўдалося вярнуцца дамоў, збегшы з цягніка, якім вязлі ваеннапалонных у глыб Расіі; а шлях Цыхуна Канстанціна быў доўгі і кружны – з арміяй генерала Андэрса. З суседняй вёскай Свіслач перад вайной служыў у войску Сурба Уладзімір Цімафеевіч, у час

*Апанас Цыхун,
удзельнік абарончай вайны
з Германіяй 1939 г.*

Сурба У.Ц.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

LEGITYMACJA

Nr 82-90-19 MW

WARSZAWA

dnia 7 grudnia 1990r.

POSTANOWIENIEM

z dnia 7 grudnia 1990r.

CYCHUN

Afanasij Pietrowicz

odznaczony/a został/a

MEDALEM

»ZA UDZIAŁ W WOJNIE
OBROŃNEJ 1939«

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Пасведчанне А.Цыхуна аб удзеле ў вайне 1939 г.

баявых дзеянняў трапіў да немцаў у палон, з якога быў вызвалены Чырвонай Арміяй і ўдзельнічаў у заключных баях з фашыстамі. Лічыўся ветэранам вайны ў СССР і Польшчы.

На прыкладзе адной больш-менш тыповай беларускай вёскі можна ўбачыць, як складваўся лёс нашых землякоў. Вёска Лікоўка Квасоўскай гміны Гродзенскага павета налічвала ў 1940 г. 58 гаспадарак, усе беларусы, праваслаўныя. Былі мабілізаваныя і служылі ў польскім войску ў пачатку вайны:

1. Буднік Фёдар Фаміч, 1908 г., пасля адступлення ад Варшавы быў адпушчаны камандзірам з войска, вярнуўся дадому і працаваў на сваёй гаспадарцы.

2. Драбскі Міхась Сцяпанавіч, 1906 г., трапіў у савецкі палон у 1939г., а пасля ў канцлагер, уступіў у армію генерала У. Андэрса і прайшоў з ёю ўвесь яе шлях ад Паволж-

жа да Італіі, жыў у Вялікабрытаніі да 1968 г.; выйшаўшы на пенсію, вярнуўся ў Лікоўку, у калгас не ўступаў.

3. Карней Іван Сцяпанавіч, 1910 г., адпушчаны з войска, вярнуўся ў Лікоўку, у часы нямецкай акупацыі службыў памочнікам солтыса, за што быў асуджаны савецкім судом, вярнуўся з ссылкі ў вёску ў сярэдзіне 50-х гадоў.

4. Карней Мікалай Нікадзімавіч, 1916 г., перад вайной службыў у войску, ваяваў, адпушчаны з польскай арміі, ваяваў у шэрагах Чырвонай Арміі з 1944 г., вярнуўся параненым.

5. Карней Уладзімір Нікадзімавіч, 1914 г., у 1939 г. трапіў у нямецкі палон, адпушчаны немцам-гаспадаром у водпуск у 1943 г., назад не вярнуўся; ваяваў у шэрагах Чырвонай Арміі да перамогі, недарэчна загінуў ад разрыву снарада на калгасным полі ў 1951 г.

6. Мілашэўскі Аляксандр Паўлавіч, 1911 г., службыў пад Сакулкай у кавалерыйскай часці, якая адступала праз Слонім у Літву і бок мора. Частка жаўнераў у эвакуацыю не пайшла, ён вярнуўся дадому. У Чырвонай Арміі ваяваў з немцамі з 1944г.; паранены, вярнуўся ў Лікоўку.

7. Мірук Іосіф Міхайлавіч, ваяваў з немцамі на Захадзе, перабраўся ў Вялікабрытанію, у канцы 40-х гадоў вярнуўся ў Лікоўку, у красавіку 1951 г. вывезены ў Іркуцкую вобл., дзе і застаўся.

8. Міськевіч Міхаіл Міхайлавіч, удзельнічаў у баях з нямецкай арміяй, не вярнуўся з вайны, лічыцца загінуўшым у 1939 г.

9. Санько Нікіфар Юр'евіч, 1891 г. адступаў з польскай арміяй на поўдзень, адпушчаны з войска, вярнуўся ў вёску, дзе жыў і працаваў на сваёй гаспадарцы.

10. Сыч Сяргей Паўлавіч, 1905 г., яго часць супрацьстаяла Чырвонай Арміі, але не ваявала, трапіў у савецкі палон, быў адпушчаны, жыў у Лікоўцы і працаваў на сваёй гаспадарцы.